

Katedra dejín a teórie umenia FF TUT

Referát na konferencii v Topolčanoch

Ing. arch. Ivan Gojdič

Do grantu troch univerzít Interdisciplinárny prístup k ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva na príklade areálu "Starej" nemocnice v Topolčanoch sa Filozofická fakulta Trnavskej univerzity zapojila prostredníctvom Katedry dejín a teórie umenia. V rámci každoročnej odbornej praxe študentov, zameranej na architektonicko a umeleckohistorický výskum národných kultúrnych pamiatok sa v areáli na tri roky rozplánovali terénne práce, a vyhodnotenie tak získaných poznatkov, spracovanie návrhu na obnovu pamiatok a záverečná adjustácia materiálov. Výskum bol realizovaný v súlade s príslušnými legislatívnymi normami a jeho výstupom bude oficiálny podklad na spracovanie projektovej dokumentácie obnovy areálu nemocnice,

Tzv. "Stará" Stummerova nemocnica v Topolčanoch je v súčasnosti už ojedinelým, takmer neporušeným zoskupením liečebných pavilónov, ktorým dominuje vstupný objekt kaplnky. Areál je zoskupený okolo obdĺžnikového vnútorného nádvorja s už "historickou" zeleňou a rozmernou kruhovou fontánou v strede. K prvotným štyrom eklektickým pavilónom po obvode nádvorja z 80-tych rokov 19.storočia, bol o dve desaťročia neskôr pripojený v rovnakom duchu ešte jeden pavilón a napokon, v 40-tych rokoch 20.storočia ešte pozoruhodný funkcionalistický objekt infektológie. Na rozdiel od eklektických stavieb tento doposiaľ nie je vedený ako národná kultúrna pamiatka.

V priebehu prvého roka prác na grante bol študentmi pod vedením pedagógov v rozhodujúcom rozsahu vykonaný terénny sondážny pamiatkový výskum, ktorý určil etapizáciu výstavby jednotlivých pavilónov, ich hodnoty urbanistické, architektonické a umeleckohistorické a možnosti ich perspektívnej ochrany. Súbežne prebiehalo získavanie a oboznamovanie sa s archívnymi materiálmi súvisiacimi s výstavbou areálu a konali sa konzultácie s miestnymi odborníkmi a pracovníkmi novej nemocnice. Terénne práce prebiehali v letných mesiacoch, ostatné práce boli realizované plynulo až do roku 2018.

Najnáročnejší bol terénny výskum zameraný na **objekt kaplnky** a jej dobové oplotenie s hodnotnými liatinovými mrežami. Výskum priniesol nové poznatky ohľadne dispozičného vývoja sakrálneho priestoru na východnej strane prejazdu i vrátnice a obytných priestorov personálu na protiľahlej strane objektu, západne od prejazdu. Zároveň potvrdil, že čelná i dvorová fasáda boli pôvodne symetrické a ich rekonštrukcia je reálna. Zaujímavé

nálezy, popri výmaľbe sakrálneho priestoru, boli odkryté i v interiéri kaplnky, pričom v podkroví bývalého administratívneho pavilónu sa našli fragmenty z jej oltárnej architektúry. Nevyužívanie objektu spôsobuje jeho postupnú devastáciu až na hranicu havarijného stavu.

Ostatné tri pôvodné pavilóny sú blokové obdĺžnikové stavby, pričom najväčším objektom je bývalý **hlavný pavilón** s lôžkovou časťou a vyšetrovňami. Prízemná, trojtraktová i v súčasnosti využívaná stavba dnes nepoužíva pôvodný hlavný vstup akcentovaný mohutným tympanonom, ale bočný zo západu, necitlivo doplnený prístupovými rampami. V interiéri nebolo možné realizovať sondy, ale porovnanie prvotných projektov so súčasným stavom naznačuje postupné zmeny dispozície. Z exteriéru však bolo možné identifikovať k južnej fasáde pristavané krátke krídla i monochrómnou farebnosť fasád, zhodnú s farebnosťou ostatných pavilónov, s výnimkou dvojfarebných fasád objektu kaplnky.

Jediná poschodová budova areálu je **administratívny pavilón**, uzatvárajúci vnútorné nádvorie z východnej strany. Stavbu, ktorá bola pôvodne štýlovo i členením fasád takmer totožná s protiláhlým hospodárskym pavilónom, bola v 30-tych rokoch 20. storočia nadstavaná o poschodie a pristavané bolo k jej východnej fasáde i nové krídlo. Pri týchto úpravách sa zmenil i plášť stavby, ktorý získal podobu administratívnych stavieb medzivojnového Československa s niekoľkými hodnotnými detailmi vtedajšieho nazerania na architektúru. Kvalitne bola riešená i dispozícia nových priestorov a za zaujímavosť je možné považovať i prenesenie pôvodného krovu o poschodie vyššie nad nové krídlo. Stavba v exponovanej polohe pri dnešnom prístupe k nemocnici má v prípade úpravy východnej fasády nemalý potenciál prispieť k skvalitneniu nástupu do nemocničného komplexu.

Na rozdiel od administratívneho pavilónu ostal protiláhlý **hospodársky pavilón** takmer bez objemových zmien. K prízemnej stavbe, pôvodne využívanej na ubytovanie personálu, kuchyňu a sklady, čiastočne umiestnené v jediných väčších suterénnych priestoroch areálu Stummerovej nemocnice, bol iba z južnej strany v druhej polovici 20. storočia pristavaný menší priestor. Dnes je už využívaná iba časť pavilónu na márnicu celej nemocnice, ktorá je prístupná dobovo upravenými vstupmi zo strany nádvorja. Na rozdiel od modernizovaného interiéru je zachovaný suterén a to i s kľukovým obslužným výťahom.

Zaujímavou stavbou, skôr vilového ako nemocničného charakteru je neskôr postavený **objekt kožného pavilónu** na H pôdoryse so štyrmi vstupmi prístupnými jednoramennými schodiskami. Premyslená dispozícia, dôsledne oddeľujúca pacientov s prenosnými chorobami od ostatnej prevádzky je doplnená postupne upravovanou drevenou verandou, neskôr plne presklenou, ktorá ešte viac dodala pavilónu výraz rekreačnej vily s eklekticky rozohranou fasádou, najbohatšou zo všetkých objektov "Starej" nemocnice. Aj na tomto objekte je zachovaných niekoľko detailov, ktoré s málo narušenými fasádami dáva

objektu jednoznačnú perspektívu urbanisto-architektonicky obohacujúceho prvku celého areálu.

Úplne odlišný charakter má o približne tridsať rokov neskôr juhozápadne od pôvodného nemocničného areálu postavený dvojposchodový nový funkcionalisticky **infektologický pavilón**. Bloková stavba so schodiskovými rizalitmi na severnej fasáde a južnými nárožiami s obohacujúcimi lodžiami pôsobí popri zdanlivej jednoduchosti ukludňujúco a zároveň elegantne i pri minime výraznejších prvkov. Prejavili sa na nej všetky pozitíva reprezentujúce československú architektúru prvej polovice 20. storočia. A platí to rovnako i pre prehľadný a súčasne veľkoryso dispozične riešený interiérový s viacerými zachovanými dobovými detailmi. Napriek tomu, že tento pavilón nie je zapísaný do zoznamu pamiatkového fondu, kvalitatívne sa minimálne vyrovná pôvodným objektom v areáli.

Ten, napriek viacerým nevhodným vstupom do jeho historickej štruktúry predstavuje svojimi urbanisticko-architektonickými kvalitami a prírodným zázemím s potokom jedinečný relaxačne kultúrny potenciál pre celé sídlo Topoľčany a jeho okolie.

Konferencia „Interdisciplinárny prístup k ochrane kultúrneho a prírodného dedičstva“,
Topoľčany, 12. 10. 2018